

Nemá pápež František nakoniec pravdu, keď hovorí, že konzervativizmus je „samovražedný postoj“?

Jozef Duháček

27. mája 2024 ✝ Cirkev

V súvislosti s rozhovorom, ktorý poskytol televízii CBS pápež František a ktorý bol prvýkrát zverejnený na jeho osobnom účte na sieti X (bývalý Twitter), sa vyjadrili rôzni cirkevní predstavitelia. Niektorí kritizovali Františkove výroky z konzervatívnych pozícií, iní ich chválili z liberálnych. Pápež v rozhovore uviedol, že „konzervativizmus je samovražedný postoj“, ktorý sa snaží uzavrieť do „dogmatickej škatuľky“.

Jedným z prelátov a kňazov, ktorí využili pápežove výroky na zamyslenie sa nad významom slova „konzervativizmus“ v súčasnej Cirkvi, bol aj arcibiskup Viganò, ktorý sa pre niekoho možno prekvapujúco vyjadril, že pápež má tentoraz (aj keď asi nie tak ako si predstavoval) pravdu, keď konzervativizmus kritizuje. Prečo? Podľa arcibiskupa „konzervativizmus chce „zachovať“ vonkajší vzhľad tradície bez doktrínálnej podstaty, ktorá ju robí živou. Konzervativizmus je postoj tých, ktorí kritizujú excesy synodálnej Cirkvi, ale dávajú si pozor, aby nepochybňovali ich príčiny, ktoré možno nájsť v II. vatikánskom koncile.“

Ilustračný obrázok, zdroj: needpix.com

Konzervativizmus je skutočne „samovražedné správanie“, pretože vytvára umelú „dogmatickú škatuľku“ vyrobenú z *Novus ordo ad orientem* s rímskymi ornátmi a gregoriánskymi chorálmi a tiež z *Vetus ordo*; zostavenú z vybraných citácií niektorých koncilových dokumentov, ktoré náhodou nie sú v rozpore s katolíckym Magistériom všetkých čias; z apoteózy Jána Pavla II. a ľútosti Benedikta XVI., ktorého sme všetci milovali.

Ale tradícia nie je konzervativizmus; tradícia nie je „dogmatickou škatuľkou“, pretože čerpá z priezračnej a čistej vody božského zdroja, čerpá z milosti a vernosti evanjeliu a *Depositum fidei* životodarnej krvi, vďaka ktorej je schopná hľadiť do budúcnosti bez popierania minulosti. Tradícia sa rozvíja ako u športovca, ktorý od detstva až po dospelosť zostáva stále rovnaký a harmonicky rozvíja svoje telo, aby mohol čeliť novým výzvam a prekonávať ich.

Arcibiskup správne poukazuje na rozdiel medzi zástancom tradície a zástancom konzervatívneho katolicizmu. Je to ľahko viditeľné pri diskusii s týmito „konzervatívami“, ktorí sa radšej mýlia s

pokoncilovými pápežmi, ako by mali pravdu proti nim. Odovzdávanie tradície a jej zachovávanie je založené na predpoklade, že to, čo sme prevzali je pravdivé, správne a dobré a nám neprináleží meniť to alebo to nedajbože rušiť, pretože sme to v explicitnej alebo implicitnej forme prevzali od Ježiša Krista. Tradícia nie je ľudský zvyk, ktorý sa kedysi javil ako dobrý a užitočný a preto ho zachovávame, tradícia je nepísaná forma, akou sa odovzdávalo Zjavenie, so všetkým, čo k Zjaveniu náleží. Tradícia je semper idem, vždy rovnaká. Tradícia je proaktívna, nereaguje na dnešnú situáciu a jej politicko-ideové nuansy, spomedzi ktorých by chcela vyberať niečo a odmietať iné. Tradícia je proaktívna v tom, že už od počiatku je zakotvená v pravde, ktorá sa nemôže meniť a stojí ako maják uprostred nočnej búrky.

Je to paradoxné, ale to, čo bráni skutočnej reforme a obnove v Cirkvi, je práve konzervativizmus novej generácie biskupov, kňazov a veriacich. Konzervatívce je ten, kto si želá zachovať to dobré, čo má po ruke, čo znamená zachovať status quo a zároveň opraviť tie najviditeľnejšie nešváry. Konzervatívce však nemá zásadnú motiváciu vrátiť sa a získať späť to, čo bolo stratené, pretože nemá žiadny pádny dôvod považovať to za vzácnejšie a cennejšie než to, čo práve teraz existuje. Tradícia nie je pre konzervatívca onen maják, ku ktorému sa treba neustále vracieť, aby človek preplával zradnými vodami, ale je to len jedna z náhodne rozžiarených hviezd, podľa ktorej sa možno orientovať, ale keď ju zakryje mrak, dá sa orientovať aj podľa inej. Zástanca tradície uvažuje ako svätý Vincent z Lerins. Pre Vincenta, rovnako ako pre nespočetných Otcov, Učiteľov a pápežov, je tradícia ako taká nadradená novotám; novotám treba nedôverovať, vzdorovať zo všetkých síl. Preto tam, kde už tradičné veci zmizli, tradicionalista sa ich snaží obnoviť a vrátiť práve preto, aby zachoval tradíciu s veľkým T, zatiaľ čo konzervatívce sa uspokojí so zachovaním toho, čo je po ruke, aj keď to môže byť nedostatočné alebo dokonca do istej miery škodlivé.

Konzervativizmus sa na prekvapenie mnohých ukazuje ako pomalšia, menej uvedomelá forma liberalizmu. Liberalizmus vychádza z princípu, že zmena je dobrá, a rýchlejšia zmena je lepšia. Konzervativizmus zase vychádza z princípu, že je lepšie držať sa toho, čo teraz máme a nevzdať sa toho bez boja, ale odmieta pripustiť, že vďaka víťaziacemu liberalizmu sa stále viac vzdáva dobra a stále viac si s každým ďalším dňom osvojuje zlo, takže bude čoraz ťažšie zachovať aj posledné zvyšky dobra, ktoré bráni. Konzervativizmus je spomalený liberalizmus: to, čo je zachované, je zachované silou vôle, nie pevnosťou nenapadnuteľného princípu. Dá sa to dokázať jednoduchým porovnaním. Ak by sme sa vrátili v čase, povedzme do roku 1870 s nejakým dôsledným tradicionalistom, rozdiely v tom, k čomu sa hlási on a k čomu sa hlási jeho ideový súpútnik z 19. storočia by boli malé. Ak by sme taký experiment podnikli s konzervatívnym kresťanom, napríklad redaktorom niektorého z „konzervatívnych denníkov“, videli by sme medzi ním a jeho konzervatívnym praotcom diametrálne rozdiely. V prístupe k náboženstvu, dogmatike, liturgii, morálke, politike, všade. A nebolo by treba vracieť sa až tak ďaleko do minulosti.

Keď sa pravda vytráca a ľudia si zvykajú na jej stratu, a konzervatívce nemá o čo bojovať; zalamuje rukami a pozoruje ako sa obývacej izby sveta odnášajú kus za kusom krásne a dobré veci a ostáva len neporiadok a špina. Vernosť tradícii presahuje obyčajné uchovanie dobra, ktoré máme dnes k dispozícii, obsahuje usilovnú prácu na návrate Dobra, ktoré sme dostali ako dedičstvo, ale ktoré bolo stratené a zabudnuté. A ak sa časť tohto dedičstva stratila, tradicionalista vie, že musí byť obnovené s neúnavným úsilím a napriek všetkému odporu.

Ak ale nerozumiete tomu, že tradícia je tak formálny princíp ako aj materiálny obsah, nemôžete vidieť, čo je zlé na status quo – nemáte žiadne prostriedky na porovnanie, žiadnu mierku. Ak sa niečoho nedržíte z princípu, ale len zo sentimentality alebo zo zvyku, skôr či neskôr vám to bude odňaté. A naozaj si zaslúžite, aby vám to zobrali. Platí to aj naopak: Ak sa niečoho držíte, pretože je to pravdivé, dobré a krásne, nikdy to nemôže byť odňaté z vašej mysle a srdca, ani keby to bolo vykorenené z celého sveta. V pravý čas to Pán vzkriesi z mŕtvych a dá tomu nový život, na rozdiel od všetkých predpovedí vedcov a odborníkov.

Rozdiel medzi konzervatívnymi a tradičnými hnutiami v rámci Cirkvi je v tom, že pre prvé je tradícia čisto konvenčná – oplatí sa jej držať vždy, keď je to možné, ale nie je to podstatne nutné ani konštitutívne pre ľudskú racionalitu a spoločnosť. Konzervativizmus je to, čo zostane, keď človek prehrá boj o svoju kultúru: drží sa ako topiaci sa slamky obľúbených externálií a sentimentálnych momentov, pretože jeho životná sila je preč.

Pretože mnohí biskupi sú dnes konzervatívci, ale nie milovníci tradície, majú len malú túžbu znovuobjaviť a ďalej odovzdať dedičstvo v plnom rozsahu, pretože:

- ani veľmi nevedia, ako sa stratilo;
- netúžia poznať jeho hodnotu, ba ani len zisťovať, či jeho strata nie je zlá, či až tragická;
- sú spokojní so súčasným stavom, pokiaľ sa v ňom nevyskytuje to, čo považujú za príliš veľké excesy alebo deformácie.

A to, čo sa považuje za odchýlku, sa samozrejme bude veľmi líšiť od jedného konzervatívca k druhému. Napríklad jeden konzervatívec bude vnímať požehňavanie homosexuálnych párov ako exces a deformáciu, iný to bude považovať za dobrú vec, iný za neutrálne, byrokratické rozhodnutie.

Katolícky konzervativizmus sa často uspokojí so zachovaním určitých vonkajších znakov tradície (napr. kadidla, gregoriánskeho chorálu a novej omše ad orientem) bez toho, aby plne prijal ich vnútornú realitu. Tradicionalistické hnutie vidí veci celkom inak: najdôležitejšia je integrita omše – aby táto liturgia bola v každom kroku svojho rastu v životnej kontinuite s minulosťou. „Incenz a zvončeky“ síce umocňujú zážitok a sú, samozrejme, súčasťou tradície a určite sa hodia na túto príležitosť, ale nemôžu nahradiť nedostatok tradičného obsahu v texte, hudbe a rubrike. Ako hovorí Martin Mosebach, stará latinská sv. omša v tichosti obetovaná v garáži má väčšiu autentickosť – väčšiu duchovnú hustotu vďaka jej neprerušnému spojeniu s celou minulosťou Cirkvi – ako omša Novus ordo, ktorá sa koná v obrovskej katedrále a so symfonickým orchestrom.

Ale to sa týka aj sociálneho a politického rozmeru. Katolícki konzervatívci sa túžobne upínajú k tomu, aby sa na vláde podieľala strana, ktorá sa deklaruje ako „konzervatívna“, alebo ešte lepšie, má v názve slovo „kresťanská“. Nezáleží im však veľmi na tom, do akej miery je program naozaj kresťanský, lebo s floskulou o umení možného sa upne k nejakému zvyškovému, „kresťanský“ kolorovanému dobru, ale blahosklonne prehliadne všetko ostatné. A v každom volebnom roku sa latka posunie nižšie, takže máme kresťanské strany, ktorých exponenti hlasujú za potraty, alebo za udržanie status quo, lebo poľská cesta nie je dobrá; za homosexuálne sobáše, za rozvody a iné protikatolícke témy, ale deklarujú sa ako kresťanskí a konzervatívni a to katolíckym konzervatívcom úplne stačí.

Významnou črtou katolíckeho konzervatíva je, ako poznamenal arcibiskup Viganò, je zachovanie zdania bez udržania podstaty, teda *kritizujú excesy synodálnej Cirkvi, ale dávajú si pozor, aby nespochybňovali príčiny, ktoré možno nájsť v II. vatikánskom koncile.*

Chorobu nemožno vyliečiť, pokiaľ sa neodhalí jej príčina, baktéria alebo vírus, ktorý ju vyvoláva a na ktorý treba zaútočiť liekmi. A to je problém katolíckych konzervatívcov, radi by telo Cirkvi udržali bez horúčok, záchvatov bolesti a kŕčov, ktoré budú boj s nákazou sprevádzať. Preto sa bránia ako čert kríža akémukoľvek skúmaniu tézy, ktorú postulujú tradicionalisti, že príčina choroby katolíckej Cirkvi sa nachádza v koncile. Status quo, ktoré nastolil koncil považujú za dobrý a radi by ho zachovali, a synodálna cesta hrozí jeho veľkým narušením. Preto ju kritizujú, ak sa však „synodálnici“ trochu ovládnu a rozdelia si projekt na viac rokov, postupne konzervatívnu žabu uvaria a o pár rokov budú redaktori konzervatívnych médií chváliť to, čo dnes kritizujú a kritizovať to, čo dnes chvália.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/nema-papez-frantisek-nakoniec-pravdu-ked-hovori-ze-konzervativizmus-je-samovrazedny-postoj/>